

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ

УДК 81'22-11:164.02Ч.Пірс

ТЛУМАЧЕННЯ МОВНОГО ЗНАКА В ЗАГАЛЬНІЙ ТЕОРІЇ ЗНАКІВ Ч.С.ПІРСА: ФІЛОСОФСЬКЕ ПІДҐРУНТЯ

Надія Андрейчук

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна

nadiyaan@gmail.com

У статті розглядаються філософські засади тлумачення мовного знака в семіотичному проекті Ч. С. Пірса. Точкою відліку для розгляду прагматизму Пірса обрано .... Встановлено.... З'ясовано.... Оцінено вклад.... Уточнено поняття.... Розглянуто... Увагу зосереджено.... Оцінено вклад/вплив/роль.... Охарактеризовано закономірності.... Наведено низку причин/тлумачень/підходів..... Запропоновано.... Окреслено перспективи....

Ключові слова: Ч. Пірс, систематизація наук, феноменологія, семіотика, категорія першості / другості / третьості, трихотомія, знак, мовний знак.

Вступ

Переважна більшість сучасних семіотичних студій опирається на загальну науку про знаки, накреслену американським філософом, логіком, математиком і натуралістом Чарльзом Сандерсом Пірсом (1839 – 1914). Ч.Пірс є одним із засновників американського прагматизму – єдиної доморослої американської філософії¹. Філософів-прагматистів об'єднує прихильність до емпіризму та досвіду, який тлумачиться в контексті активної діяльності людини. У багатогранності напрямів прагматизму постать Ч. Пірса має особливу вагу..... Метою цієї статті є показати, як семіотична теорія Ч. Пірса та тлумачення ним мовного знака органічно впливає з його філософського прагматизму. Для досягнення мети зосередимося на розв'язку таких завдань: 1) розглянути систематизацію наук, запропоновану Ч. Пірсом, яка обрана точкою відліку для тлумачення

---

¹ Важливу роль у її становленні відіграли засідання так званого Метафізичного клубу, на які у 1871 – 1872 роках збиралися випускники Гарвардського університету, заможні жителі Бостона: Олівер Венделл Холмс (1809 – 1894), який мав стати, ймовірно, найвидатнішим юристом Сполучених Штатів; Чонсі Райт (1830 – 1875), видатний захисник дарвінізму й розробник теорії еволюції самосвідомості та психології адаптації людини з опорою на теорію Дарвіна; визнаний засновник прагматизму і психолог Вільям Джеймс (1842 – 1910) і Чарльз Сандерс Пірс. Філософські ідеї, які були випрацювані членами Метафізичного клубу, у 1872 році, отримали назву прагматизму.

його філософських поглядів; 2) показати тлумачення фундаментальних категорій першості, другості та третості у феноменології Ч. Пірса; 3) розглянути вагомість цих категорій для розуміння ознак, що покладені в основу трьох класифікацій знаків у загальній семіотичній теорії Ч. Пірса; 4) уточнити розуміння символічної природи мовного знака.....

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Систематизацію наук Ч. Пірс вперше представив 15 липня 1902 року у „Зверненні до Інституту Карнегі” [11]. Для Пірса наука – це термін, яким ми позначаємо організацію людського знання. Його класифікація [11, с.17] включає ..... (Рис.1.).

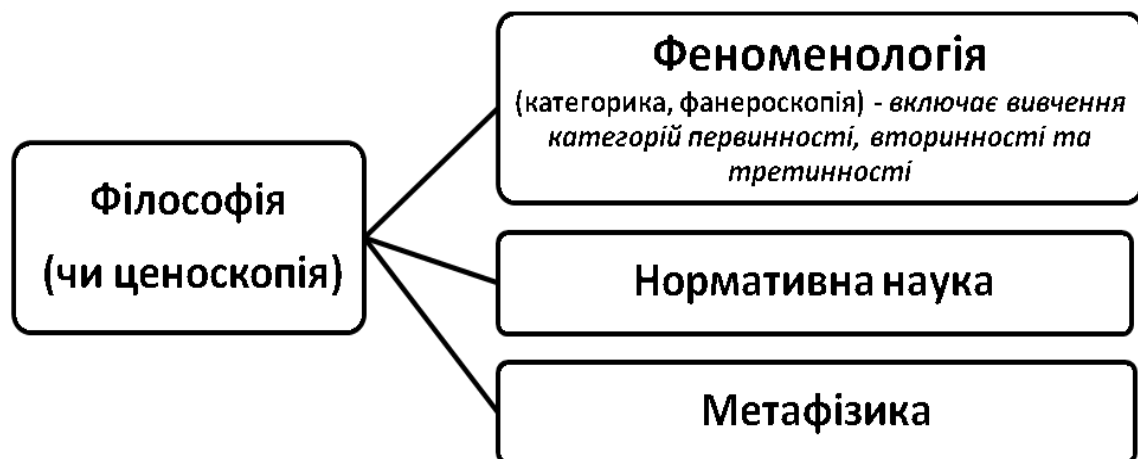

Рис.1. Підрозділи філософії у систематизації наук Ч. Пірса.

Методологія дослідження

Структурування наук у Ч. Пірса ґрунтується на розумінні співвіднесення наук, запропонованому французьким філософом і соціологом Огюстом Контом (1798 – 1857), який вважав, що принцип поділу наук повинен витікати з вивчення предметів, що класифікуються, і визначатися природними зв'язками, які між ними існують [7]. Так само як О. Конт, Ч. Пірс опирався на переконання, що всі науки об'єднує глибокий внутрішній зв'язок, і єрархія наук не є приписом підпорядкування однієї науки іншій.....Оскільки, як зазначалося, вища наука є пріоритетнішим

типом упорядкування знання, ніж наступні, то етика, у певному сенсі, базується на результатах естетики, а семіотика – на результатах етики, а, отже, також естетики. Таким чином, предмет семіотики є предметом феноменології і філософії загалом. Очевидно з цієї причини Пірс називає філософію ценоскопічною (*coenosopic*) наукою (від грецького *κοινός* – спільний, що поширюється на всіх, та *σκοπέω* – розглядати, досліджувати) і протиставляє її ідіоскопічним спеціальним наукам (у грецьк. мові перша частина слова *ἴδιος* – власний, особливий)....

Результати дослідження та їхнє обґрунтування

Випрацьовані у феноменології категорії першості, другості та третьості стають основою фундаментальних категорій семіотики Ч. Пірса. Для позначення цих категорій українською мовою дослідники використовують різні терміни: 1) первинність, вторинність, третинність [9; 2; 5; 6, с. 150]; 2) одиничність, подвійність, потрійність [10]. Видається, що, ...

Слід наголосити, що кожна з категорій, які є основою Пірсової семіотики, є двоїстою, тобто будується з огляду на певне відношення. Узагальнене представлення типів відношень у трихотоміях Ч.С. Пірса показано в Таблиці 1.

Таблиця 1.

Узагальнене представлення типів відношень знаків у трихотоміях Ч.Пірса

Категорія	Відношення		
	самого знака	знака та його об'єкта	знака та його інтерпретанти
<i>Першість</i>	<i>квалфікатор</i>	<i>ікона</i>	<i>рема</i>
<i>Другість</i>	<i>сингулятор</i>	<i>показчик</i>	<i>діцисайн</i>
<i>Третість</i>	<i>класифікатор</i>	<i>символ</i>	<i>діцент-сайн</i>

Висновки та перспективи подальших досліджень

Підсумовуючи зазначимо, що у семіотиці Ч. Пірса чітко розмежовується *знак* як загальне поняття всіх відношень означання, які виокремлюються відповідно до онтологічних категорій першості, другості та третості, та *символ*, який є різновидом знака, що має „законний” характер і позначає універсальне та загальне. Проведений аналіз філософського підґрунтя тлумачення мовного знака як символу в загальній теорії знаків Ч.Пірса дозволяє зробити висновок, що його сутність з погляду цієї теорії можна зрозуміти лише з урахуванням природи інших типів знаків. Власне у розгляді співвідношення природи мовних та немовних символічних систем полягає перспектива подальших мовносеміотичних досліджень.

(Далі подається список використаної літератури без заголовка)

1. Андрейчук Н. І. Інтерпретанта як людський чинник мовного семіозису / Н. І. Андрейчук // Мовознавство. – 2012. – №3. – С. 65 – 74.
2. Бочаров Д. Загальна теорія знаків Ч.С.Пірса та теорія доказів: точки перетину / Д.Бочаров // Філософія права і загальна теорія права. – 2013. – № 1. – С.293 – 299.
3. Ділі Д. Основи семіотики / Джон Ділі ; [пер. з англ. та наук. ред. Анатолій Карась]. – Львів : Арсенал, 2000. – 232 с.
4. Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів / Умберто Еко [Пер.з англ. М.Гірняк]. – Львів: Літопис, 2004. – 384с.
5. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей [під кер. Б.Кассен, К.Сігова; пер. з фр.]. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. – Т.3. – 328с.
6. Капічіна О.О. Феномен семіозису: історико-теоретичний аспект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vdakk/2010_3/3.pdf
7. Конт О. Дух позитивной философии (Слово о положительном мышлении) / О. Конт. – Ростов н/Д: Феникс, 2003. — 256 с.
8. Кирющенко В. Язык и знак в прагматизме / В. Кирющенко. — СПб. : Изд-во Европ. ун-та, 2008. – 199 с.
9. Кремень В.Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник / В.Г.Кремень, В.В.Ільїн. – К.: Книга, 2005. – 528 с.
10. Мінаков М.А. Питання досвіду в філософії Ч.С.Пірса / М.А.Мінаков // Мультиверсум. Філософський альманах. – К.: Центр духовної культури. – 2006. – № 55. – Режим доступу: https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_55/Minakov.htm
11. Peirce C.S. Application of C.S. Peirce to the Executive Committee of the Carnegie Institution // The New Elements of Mathematics by Charles S. Peirce (Carolyn Eisele, ed.). – The Hague: Mouton Publishers, 1976. – Vol. 4. – 13–73.
12. The Commens Dictionary: Peirce's Terms in His Own Words. New Edition [Ed. M. Bergman, S. Paavola]. – Electronic Recourse. – Mode of access: <http://www.commens.org/dictionary>
13. The Essential Pierce. Selected Philosophical Writings (1893 – 1913) [Ed/ Pierce Edition Project]. – Bloomington: Indiana University Press, 1998. – Vol.2. – P.300 – 324.
14. Values in a Universe of Chance. Selected Writings of Chrles S.Pierce [Ed., intr. and notes by Philip P.Weiner]. – Stanford: Stanford University Press, 1958. – 449 p.
15. Waal Cornelis de. Pierce. A Guide for the Perplexed / Cornelis de Waal. – London: Bloomsbery, 2013. – 183p.

Використані літературні джерела (за потреби)

(Далі подається список транслітерованої використаної літератури без заголовка)

1. Andreychuk N. I. Interpretanta yak lyuds'kyu chynnyk movnoho semiozysu / N. I. Andreychuk // Movoznavstvo. – 2012. – #3. – S. 65 – 74.
2. Bocharov D. Zahal'na teoriya znakov Ch.S.Pirsa ta teoriya dokaziv: tochky peretynu / D.Bocharov // Filosofiya prava i zahal'na teoriya prava. – 2013. – # 1. – S.293 – 299.
3. Dili D. Osnovy semiotyky / Dzhon Dili ; [per. z anhl. ta nauk. red. Anatoliiy Karas']. – L'viv : Arsenal, 2000. – 232 s.
4. Eko U. Rol' chytacha. Doslidzhennya z semiotyky tekstiv / Umberto Eko [Per.z anhl. M.Hirnyak]. – L'viv: Litopys, 2004. – 384s.
5. Yevropeys'kyi slovnyk filosofiy. Leksykon neperekladnostey [pid ker. B.Kassen, K.Sihova; per. z fr.]. – K.: DUKh I LITERA, 2013. – T.3. – 328s.
6. Kapichina O.O. Fenomen semiozysu: istoryko-teoretychnyy aspekt [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vdakk/2010_3/3.pdf
7. Kont O. Dukh pozitivnoy filosofiyi (Slovo o polozhytel'nom myshleniyi) / O. Kont. – Rostov n/D: Feniks, 2003. — 256 s.
8. Kyryushchenko V. Yazyk i znak v prahmatizme / V. Kyryushchenko. — SPb. : Izd-vo Yevrop. un-ta, 2008. – 199 s.
9. Kremen' V.H. Filosofiya: myslyteli, ideyi, kontseptsii: Pidruchnyk / V.H.Kremen', V.V.Il'yin. – K.: Knyha, 2005. – 528 s.
10. Minakov M.A. Pytannya dosvidu v filosofiyi Ch.S.Pirsa / M.A.Minakov // Mul'tyversum. Filosofs'kyi al'manakh. – K.: Tsentru dukhovnoyi kul'tury.
11. Peirce C.S. Application of C.S. Peirce to the Executive Committee of the Carnegie Institution // The New Elements of Mathematics by Charles S. Peirce (Carolyn Eisele, ed.). – The Hague: Mouton Publishers, 1976. – Vol. 4. – 13–73.
12. The Commens Dictionary: Peirce's Terms in His Own Words. New Edition [Ed. M. Bergman, S. Paavola]. – Electronic Resource. – Mode of access: <http://www.commens.org/dictionary>
13. The Essential Pierce. Selected Philosophical Writings (1893 – 1913) [Ed/ Pierce Edition Project]. – Bloomington: Indiana University Press, 1998. – Vol.2. – P.300 – 324.
14. Values in a Universe of Chance. Selected Writings of Charles S.Pierce [Ed., intr. and notes by Philip P.Weiner]. – Stanford: Stanford University Press, 1958. – 449 p.
15. Waal Cornelis de. Pierce. A Guide for the Perplexed / Cornelis de Waal. – London: Bloomsbery, 2013. – 183p.

Транслітеровані використані літературні джерела (за потреби)

Список скорочень (за потреби)

LINGUAL SIGN AS TREATED IN CH. S PIERCE'S GENERAL THEORY OF SIGNS: PHILOSOPHICAL FOOTHOLD

Nadiya Andreichuk

*Ivan Franko National University in Lviv,
1, Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine*

nadiyaan@gmail.com

This paper attempts to explore some potential contributions of Ch. S. Peirce's philosophical ideas to the development of his semiotic theory. The author tries to provide evidence that Peirce's semiotics was something more than a mere descriptive catalogue of signs in use and that he was looking for connections and generalizations. The starting point of the author's analysis is to indicate the place of semiotic in the scope of sciences. It is shown that Ch. Peirce applied the term „logic“ to define the science of the necessary laws of thought that always takes place by means of signs, therefore he extends logic to embrace all the necessary principles of semeiotic. The analysis of the major line of argument in Peirce's works on the categories of Firstness, Secondness and Thirdness is provided and the meaning of his definitions is clarified. Basic ideas of Peirce's semeiotic or the general theory of signs are discussed and the connection of his three trichotomies of signs with the mentioned philosophical categories is substantiated. The generalized representation of sign relations in three different trichotomies of signs is suggested. Special attention is paid to the well-known – though not very well understood – division of signs into icons, indices, and symbols, since this particular trichotomy throws a very special light on Peirce's ideas of lingual sign. The symbolic sign is discussed in connection with the traditional problem of accounting for the generality of ideas or words. The author comes to the conclusion that though lingual signs are but one type of signs on Peirce's view, but it is of the essence of Peirce's theory that the nature of other sorts of signs must be taken into account for the proper understanding of lingual ones.

Key words: Ch. Peirce, systematization of sciences, phenomenology, category of Firstness / Secondness / Thirdness, trichotomy, sign, lingual sign